

14.02.2026).

9. UN Women. Rapid Gender Analysis of Ukraine. New York : UN Women, 2022. URL: <https://www.unwomen.org> (date of access: 14.02.2026).

10. World Bank. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. Washington, DC : World Bank, 2023. URL: <https://www.worldbank.org> (date of access: 14.02.2026).

Альберт КУБАРЄВ

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Національної
поліції України

Олена ЛОПАСЬВА

старший викладач
кафедри вогневої підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ
ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Забезпечення гендерної рівності в секторі безпеки і оборони України в умовах воєнного стану є не лише питанням дотримання прав людини, а й стратегічним чинником підвищення ефективності обороноздатності держави. У сучасних умовах збройної агресії гендерна політика перестає бути декларативною складовою реформ і трансформується у практичний інструмент кадрового, управлінського та оперативного розвитку сектору безпеки.

Нормативною основою забезпечення гендерної рівності є ст. 24 Конституції України [1], яка гарантує рівність прав і свобод та забороняє привілеї чи обмеження за ознакою статі. Спеціалізоване регулювання міститься у Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [3], що закріплює обов'язок органів державної влади впроваджувати гендерний підхід у сфері публічного управління. У сфері безпеки ключове значення має Про національну безпеку України [4], який визначає демократичний цивільний контроль та принципи діяльності сектору безпеки з урахуванням міжнародних стандартів.

Міжнародно-правовий вимір формують насамперед резолюції Ради Безпеки ООН щодо порядку денного «Жінки, мир, безпека» [5], зокрема Резолюція 1325 (2000), положення якої імплементовані в Україні через Національний план дій. У контексті євроінтеграційних процесів важливим є також дотримання стандартів, вироблених у межах політики НАТО щодо інтеграції гендерної перспективи в операційну діяльність [6].

Водночас, незважаючи на формальне закріплення принципу рівності, існують системні проблеми його реалізації. По-перше, питання доступу жінок до бойових, спеціальних та керівних посад тривалий час залишалося обмеженим нормативно або фактично через кадрові практики. Хоча значну частину обмежень було скасовано, нерівність представництва на стратегічному рівні управління все ще зберігається. По-друге, проблемною є інтеграція гендерної перспективи у систему професійної підготовки, зокрема у військовій та вогневій підготовці. Індивідуалізація навчальних стандартів повинна ґрунтуватися на принципах рівності можливостей, а не на формальних біологічних відмінностях, водночас з урахуванням фізіологічних аспектів без зниження професійних вимог.

В умовах воєнного стану особливої актуальності набуває проблема поєднання військової служби та сімейних обов'язків. Законодавство України передбачає певні соціальні гарантії для військовослужбовців, однак їх застосування не завжди враховує специфіку службових навантажень під час активної фази бойових дій [3]. Гендерний аспект проявляється у нерівномірному розподілі сімейних обов'язків та ризику непрямої дискримінації.

Окремим викликом є питання запобігання сексуальним домаганням та гендерно зумовленому насильству у секторі безпеки. Наявність підпорядкованої структури управління,

замкнутого службового середовища та специфічної корпоративної культури створює ризики замовчування правопорушень і недостатнього реагування. Нормативна база, зокрема антикорупційне та дисциплінарне законодавство, формально містить механізми відповідальності, однак їх ефективність значною мірою залежить від незалежності внутрішнього контролю та доступності зовнішніх механізмів захисту.

Проблемним є також баланс між мобілізаційними потребами держави та принципом добровільності служби для окремих категорій громадян. Гендерно нейтральна модель мобілізації теоретично відповідає принципу рівності, однак практична реалізація потребує комплексного перегляду соціальних стандартів, інфраструктури, умов служби та медичного забезпечення.

У стратегічному вимірі гендерна рівність повинна розглядатися не як додатковий елемент кадрової політики, а як інструмент підвищення оперативної спроможності. Дослідження міжнародних безпекових інституцій підтверджують, що різноманітність персоналу позитивно впливає на якість прийняття рішень, комунікацію з цивільним населенням та рівень довіри до інституцій сектору безпеки.

Забезпечення гендерної рівності в секторі безпеки і оборони України в умовах воєнного стану є комплексним правовим і організаційним завданням. Воно потребує не лише вдосконалення нормативного регулювання, а й трансформації управлінської культури, стандартизації процедур реагування на дискримінацію, інтеграції гендерної перспективи у систему професійної та вогневої підготовки, а також посилення механізмів демократичного цивільного контролю. Лише за таких умов принцип рівності стане реальним чинником зміцнення національної безпеки, а не декларативною конституційною нормою.

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. і допов.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.02.2026).

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08 верес. 2005 р. № 2866-IV (зі змін. і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення: 23.02.2026).

3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 груд. 1991 р. № 2011-ХІІ (зі змін. і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (дата звернення: 23.02.2026).

4. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 14 верес. 2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020> (дата звернення: 23.02.2026).

5. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 (2000) «Жінки, мир, безпека» від 31 жовт. 2000 р. URL: <https://undocs.org/S/RES/1325%282000%29> (дата звернення: 23.02.2026).

6. Річна національна програма під егідою Комісії Україна – НАТО : Указ Президента України (чинна редакція). URL: <https://www.president.gov.ua> (дата звернення: 23.02.2026).

Юлія ЛЕБЕДЄВА

старший викладач

кафедри теорії держави та права

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

(м. Дніпро, Україна)

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ТА РІЛЬ ЖІНОК У ФОРМУВАННІ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Сучасне розуміння національної безпеки еволюціонувало від вузького воєнно-державоцентричного підходу до комплексної моделі, в центрі якої перебуває людина, її права та гідність. У цьому контексті безпека не може розглядатися виключно як захист суверенітету і територіальної цілісності; вона охоплює гарантування фундаментальних прав і свобод, зокрема вразливих груп, до яких традиційно належать жінки в умовах збройного конфлікту та постконфліктної трансформації.

Гендерний вимір національної безпеки не є ідеологічною конструкцією – це правова необхідність, що випливає з конституційного принципу рівності та міжнародних зобов'язань держави у сфері прав людини [1]. Практика збройних конфліктів переконливо засвідчує: ігнорування специфічних потреб жінок у сфері безпеки призводить до системних порушень прав людини, зростання рівня гендерно зумовленого насильства, соціальної дезінтеграції та